

BENEDEK SZABOLCS

A terasz

A mából visszatekintve különösen meghökkentő módon tűnik szembe, hogy mennyire mélabús lassúsággal vánszorogtak azok a nyarak. Még ama napokon is így volt ez – avagy hetekben inkább –, amikor a szüleim kirángattak a lakótelep aszfaltszürke forróságából, és levittek falura, nagyapámékhoz, úgymond nyaralni, de valójában leginkább azért, hogy szem előtt legyek, és ne avval múlassam a haladásra képtelen időt, hogy zsinórra akasztott kulccsal a nyakamban ténfergek az egymástól megkülönböztethetetlen panelházak között. Azok a napok is egyformák voltak, igaz, más módon egyformák, mint a városban. A vakáció ellenére reggel viszonylag korán és gyakran kialvatlanul ébredtem. Hallottam, ahogy zörög a kovácsmester nagyapám által készített vaskapu, és anélkül, hogy kinéztem volna a redőny amúgy sem létező résein, tudtam, hogy nagyanyám most ül a biciklijére – falusi emberek módjára, ők ugyanis előbb elkezdik tolni a biciklit, majd menet közben pattannak reá, ellentétben a városiakkal, akik a nyeregbe ülve az álló kerékpárt kezdik el tekerni –, és abban a tudatban megy el a boltba friss kifliért, hogy én még javában alszom. Soha semmiben nem akartam se neki, se másnak csalódást okozni, úgyhogy megvártam, míg fél óra múltán visszatér, és amikor újra zörgött a kapu, úgy tettem, mintha akkor kászálódtam volna ki az ágyból. Nagyanyám nekilátott kipakolni a műanyag-berakásos konyhaszekrényből a tányérokat és a bögréket, mire mintegy vezényszóra bejött nagyapám – klottgatyában, mezítláb, gumicsizmáját az ajtó előtt hagyva –, aki addig a reggeli hűvösséget kihasználva a kertben locsolt, esetleg szőlőt nyesett, gazolt, és leültünk a viaszos vászonnal borított asztal köré reggelizni. Mindig ugyanazt ettük: én vajás kiflit, mellé a kertben termett, saját, földízű házi paradicsomot vagy zöldpaprikát (ezeket igazából nem ettem volna, azonban nagyanyám ellenállhatatlanul tukmálta belém), nagyapám pedig kakaóba aprított kiflit, kissé csámcsogva, amihez ritmuskíséret gyanánt kimért, szabályos ütemben kopogott a bádogbögére alján az alumíniumkanál. Hogy nagyanyám mit reggelizett, arról fogalmam sincsen, reggelizni ugyanis sose láttam – bár egyszer se mondta, igaz, nem is kérdeztem, mindenesetre azt föltételezem, hogy a boltba készülődve, míg fűzőgette katonai bakancsokra emlékeztető magas szárú cipőjét, vagy míg a fejkendőt kötötte, futtában-álltában bekapott pár falatot. Mindazonal-

tal azokban a percekben ő is ott ült az asztal mellett, és ha úgy látta, hogy lassítok a nyeldekülésben, élénkebb fogyasztásra biztatott.

Reggeli után nagyapám (aki ekkor már nyugdíjba ment a mezőgazdasági termelősövetkezet gépállomásáról, ahol egyébként a katonaság előtti, még a Horthy-érába eső inaséveit leszámítva egész életében dolgozott), ahogy minden étkezést követően, ellenőrizte, hogy a kakaóhoz szükséges tej melegegítése után el lett-e zárva nem csupán a gázcsova, hanem a propánbután gázt tartalmazó palack csapja is: vagyis megragadta a rajta lévő rongyon keresztül, és megnézte, lehet-e tekerni rajta. Ha lehetett, akkor hangosan méltatlankodott, amiért nagyanyám feledékeny volt és nem volt körültekintő. Én pedig hasonlóan szertartásszerűen megkérdeztem tőle, mit csinálunk aznap. A kérdés fölösleges volt, vagy legalábbis a reá adott válasz pontatlan, lévén, hogy mindazon dolgokat, amelyeket többes szám első személyben lendületesen felsorolt, a nagyapám csinálta valóban, én viszont egyáltalán nem. Magyarán ő ment el a malacoknak tápért, a pékhez a névre szóló, egész hétre elegendő ötkilós kenyérért, télire a kazánba való tojásszénért vagy éppenséggel a közeli városba a frissen vásárolt elemes bútor valaki máséval összecserélt elemeinek ügyében – nem pedig én, aki időnként kétségkívül vele tartottam, ám legfőljebb avval a soha ki nem mondott, konkrétan végig se gondolt szándékkal, hogy ne ugyanúgy teljenek mindig a napok. Mindazonáltal eme alkalmak se hoztak különösebb változást, hiszen míg nagyapám ügyeket intézett, addig én ültem a meggypiros 1200-as Zsiguli anyósülésén – nagyapám volt az első a családban, aki engedte, mi több, valósággal megkövetelte, hogy az autóban előre üljek, akár a nagyok –, bámultam a kormánykeréken lévő BA3 feliratot (nagyapám a kétéves hadifogságban megtanult oroszul, de csak beszélni, írni-olvasni nem, én viszont nem árultam el neki, hogy a felirat az ő állításával ellentétben nem egy kódszám, amelynek segítségével a megfelelő kormányt a megfelelő típusú Zsigába teszik, hanem az van odaírva, hogy Vaz), nyomkodtam a szivargyújtót, majd miután kihúztam a lyukból, jóleső borzongással figyeltem, sőt meg is tapogattam a keskeny és rövid hengerben vöröslő fémszálat. Egészen addig cselekedtem így, mígnem nagyapám egyszer rajtakapott, és irtózatosan leszidott, mondván, tönkre fogom tenni az akkumulátort, már persze ha nem tettem máris tönkre. Fogalmam se volt, mi az az akkumulátor, ám annyira megijedtem, hogy hazáig összeszorított ajkakkal tartottam magam, otthon azonban, azaz a nagyszüleim házába érve, amint kiszálltam a Zsiguliból, sírva fakadtam. Mindazonáltal ügyeltem arra, hogy még ezt se vegyék észre, hiszen nagyapám mindig férfias vagy legalábbis nagyfiúkhöz méltó viselkedést várt tőlem, így hát a kert végébe menekültem könnyeimmel. Ott talált rám pár percre rá nagyapám, aki keresésemre indult, nehogy lemaradjak az ebédről. Csodálkozott, min sírok, azon viszont még inkább, hogy sírok egyáltalán, ami egy nagyfiúhoz, egy jövődő férfihoz nem illik, mi több, neki, nekünk olyat nem szabad. A szivargyújtó föltételezett rongá-

lásán túl tehát aznap újabb csalódást okoztam a számára. (Egyébiránt nem tudom, miért hívták azt a kis herkentyűt szivargyújtónak, hiszen a szocializmusban Fidel Castrót leszámítva nem sokan szivaroztak. Talán célszerűbb lett volna cigarettagyújtónak nevezni. Persze a szocializmusnak éppen az volt a lényege, hogy soha nem mondtuk ki és mindig másként neveztük a dolgokat. Utána kellene nézmem, a mai autókban van-e még ilyen, és azoknak mi a nevük.)

Miután tehát a reggelit követően nagyapám harsány szavakkal elsorolta aznapi teendőit, én hasonló lelkesedéssel bólogattam hozzá, mintha mindegyikem majd én is a részese lennék, majd bementem a legbelső szobába, leheveredtem nagyapám ágyára, és lestem az ajtó fölött kattogó, keletnémet gyártmányú órán, hogy mikor érkeznek a mutatók abba a pozícióba, amikor bekapcsolhatom a tévét, lévén, hogy kezdődik az adás. Valójában kicsivel korábban kellett bekapcsolnom, mivel a készüléknek kellett némi idő, amíg bemelegedett, és a képernyő közepén az az aprócska, élesen világító fénypont – igaz, színek nélkül, de – képpé tágult. Délelőttönként gyerekeknek szóló filmösszeállítást sugároztak *Szünidei matiné* címmel, én azonban sok más egyebet is megnéztem, beleértve az órákon át tartó, számomra voltaképpen teljesen érdektelen maratoni teniszközvetítéseket Wimbledonból és a Roland-Garossról, meg az otthonülő városi nyugdíjasoknak szánt műsorokat. (Kivételt a hétfő jelentett, mikor is nem volt adás. Már csak ezért is számított már akkor is a hétfő a legrosszabb napnak a héten.) Nagyanyám ezalatt lassú, de határozott, döngő léptekkel betrappolt a tyúkketrecbe, kiválasztotta aznapi áldozatát, és a kerti csap mellett könyörtelen hidegvérrel elvágta a nyakát. Olykor a tévére való várakozást megunván a veranda ablakából figyeltem, ahogy a lefejezett baromfi még hosszú percekig keresztül vergődik a zörgő bádogtálban. A macskák farkukat fölemelve, görbített háttal nagyanyám fűzős cipőjének magas száraihoz dörgölöztek, miközben nagyanyám a vért egy ragacsos fémtányérba csorgatta és azt a kidobált bellel együtt nekik adta, emígyen téve részesévé őket is a rituális gyilkosságnak, még inkább az azt követő lakomának. A napi anomáliát az jelentette, hogy rántva, sütve vagy pörköltnek fogyasztottuk-e el a csirkét. Amikor pontosan délben a *Jó ebédhez szól a nóta* című műsor keretében a táskarádió hangszórójából fölajdult a hegedű és édes-búsan pengő hangon zengeni kezdett a cimbalom, asztalhoz ültünk és nagyanyám lassan, kimerően, hangtalanul, ahogyan azt cselédlánycént a grófnéknál megtanulta, mindenkinek szedett. Csöndben és gyorsan ettünk, noha végtelen volt az időnk. Ebéd után nagyapám a sezlonon, a változatlanul bömbölő rádió mellett hunyt egy keveset, én pedig folytattam azt, amit délelőtt tettem: vártam, hogy múltjanak a percek és végre történjék valami. Ha más nem, legalább jöjjön végre az este, amikor nagyapám rántottát süt, amihez malomkeréknyi karéj kenyeret eszünk. Természetesen úgy időzítve, hogy mosakodást követően fél nyolckor már a tévé előtt ülünk. A híradó volt az első műsor a napban, amit

nagyapám megnézett, onnantól fogva ugyanabban a pózban töltötte alvásig az időt: ágyban, fejét párnának vetve, orráról lecsúszott szemüveggel, időnként fölhorokantva. Amikor meg nagyanyám fölrázta, ingerülten kijelentette, hogy egyáltalán nem aludt, legföljebb egy-két percre pihentette a szemét, ennyit az egész napi meló után igazán elnézhetünk neki. Hétfőn pedig, amikor nem volt tévéműsor, a kabarét hallgattuk az ágyneműtartón lévő szovjet gyártmányú rádióból. Soha nem értettem a vicceket, de én is nagyokat nevettem, ezzel is hangsúlyozván nagyapám előtt, hogy nagyfiú vagyok.

Mint annyi mástól, az éjszakától is félttem. Nagyanyáméknál különösen. Ahogy leszállt az este, a falu áthatolhatatlan sötétbe borult. Nem voltak fények, se árnyékok, csak a masszív, csumáig leengedett redőnyökkel súlyosbított feketeség. Nem mertem kimutatni a félelmemet, némán rettegtem a takaró alatt, hallgattam az éjszakának az állítólagos racionális magyarázatok ellenére is indokolatlan és félelmetes zajait: a parketta és a bútorok nyikorgó sóhajzásait, a függöny érthetetlen neszezését, a fák susogását az ablak előtt. Órákba telt, mire elaludtam, hogy aztán nem sokkal később nagyapám rémült kiáltásaira ébredjek, aki éjjelente kénytelen volt újra meg újra átélni a frontot és a hadifogságot. Miután nagyanyám fölrázta, hogy visszahozza a lövészárokból, nagyapám fölkel, és zseblámpával a kezében még sokáig föl-alá mászkált a házban, abban a hiábavaló reményben, hogy eként elűzheti álmaiból a szovjet tankokat. Nem tudom, hogy sikerült-e neki, engem viszont alaposan fölébresztett, utána órákon át álmatlanul, még inkább vacogva feküdtem a sötétben.

Amikor viszont nem tévét néztem, nem a heverőn henteregtem, és nem úgy tettem, mintha bekapcsolódtam volna nagyapám napi teendőibe, akkor olvastam. Az igazat megvallva a nagyanyáméknál töltött vakáció nagy része olvasással telt. Úgy is mondhatnám, hogy fölhabáltam mindent, ami a kezem ügyébe került, és most ezalatt nem a rántott csirkét vagy a csirkepörköltöt értem. Az egyik szekrény sor összes polcát elfoglaló *A Világirodalom Remekai* sorozat egyébiránt csúnya kivitelű egyenköteteit éppúgy, mint az *Olcsó Könyvtár* sorozat tenyérnyi, csomagolópapír küllemű könyvecskéit. És amikor olvastam, olyankor utaztam. Hogy hova, az majdhogynem mindegy volt, csak el a hétköznapi nyomorúsága és az idő könyörtelen egyhangúsággal pergő szürke homokszemei elől. Leginkább a kalandregényeket szerettem, amelyek távoli kontinensekre, tengerpartokra, színes emberek közé vittek. Olyan helyekre, ahol történik valami. Ám amikor netán a könyveket se faltam, és nem is az anyám ugyancsak a könyvespolcon megbúvó középiskolai atlaszát böngészgettem, akkor viszont írtam. Ültem a teraszon, a gyékényből font és az idők során töredezetté vált karosszékben, előttem billegő vaslábakra szerelt műanyag asztallap, rajta csipkét imitáló, ugyancsak műanyagból készült terítő, azon bódító illatú, számomra ismeretlen nevű cserepes virág, én pedig a terítőt az asztal egyik sarkánál félrehajtva egy úgynevezett franciakockás, A4-es formátumú füzetbe halványan fogó, már

majdnem kifogyott tollal, kusza kézírással körmöltem. Nem zavart se a műanyagnak a környezetétől merőben idegen tapintása, se a billegő vasláb, se a darazsak dongása, se a teraszt körüllegő émelyítő virágillat: egyre csak görnyedtem és róttam a szorosan egymásba kapaszkodó sorokat, minél kisebb betűkkel, hogy minél többet körmölhessek a franciakockás füzet véges számú oldalaira. Akkor azt hittem, kalandregényeket írok, Verne-figurákról, akik távoli tájakon, gyakran szándékuktól eltérően élnek át hősi és veszélyes kalandokat, mert hajótörést szenvedtek, bennszülöttek fogságába estek vagy éppenséggel elröpítette őket egy léghajó. Ma már tudom, hogy amiként az olvasással, úgy az írással is én magam kívántam messzire röpdülni. Gyáva ember lévén sok mindentől irtózom, nehezen lehetne földtől elrugaszkodott kalandokba belerángatni. De most, miközben ezeket a sorokat az Isztriai-félszigeten, egy falusi alkotóház teraszán, egy enyhén billegő lábú faasztalon, madárcsicsergéstől és virágillattól kísérve pötyögöm a gépbe, ismét látom magam előtt a félszeg és bátortalan kislányt, aki egyre csak menekül, fut, lohol, minden, ám leginkább önmaga éhetetlensége elől. Maga se tudja, pontosan hova, csak minél távolabb, el, messzire.

